

RAŠČLAMBA PRILAGODBE POBUNJENIČKO-TERORISTIČKIH STRUKTURA U POPULACIJSKO-CENTRIČNOJ OPERATIVNOJ KULTURI NA PRIMJERU AFGANISTANA

Darijo Klarić *

UDK: 323.28(581)
327.39:297(581)
327.88(581)
355.356(100-622 NATO:581)

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 30.III.2010.

Prihvaćeno: 14.VII.2010.

Sažetak

Temeljna prijetnja novog operativnog okruženja jest činjenica kako tehnološki i organizacijski potpuno inferioran asimetrični protivnik postaje superiorniji u procesu prilagodbe i učenja, te na taj način reducira premoć konvencionalnog protivnika. Cilj ovog rada je kategorijalno definirati i razviti raščlambu magnitude prilagodbe pobunjeničko-terorističkih skupina kao alata za primjenu učinkovite protupobunjeničke i protuterorističke strategije. Ovaj alat ili instrument je u osnovi kvalitativno-kvantitativne prirode i ne zahvaća samo vojnu dimenziju, već i sve ostale – političku, diplomatsku, ekonomsku, društvenu, te druge, koje su često dominantne ili presudne u odnosu na vojnu dimenziju. Namjera raščlambe magnitude prilagodbe je zahvatiti proces prilagodbe pobunjeničko-terorističkih struktura u početku, dok je novi operativni zahvat u inicijalnoj fazi razvoja, kako bi se povećalo vlastito vrijeme za učinkovitu prilagodbu snaga i operacija. Raščlamba magnitude prilagodbe pobunjeničko-terorističkih skupina utemeljena je na populacijsko-centrističkoj kulturi, gdje su potrebe i sigurnost stanovništva postavljeni u fokus djelovanja.

Ključne riječi: populacijsko-centrična operativna kultura, „crijepasto“ operativno okruženje, novi operativni zahvat, sjena operativne prilagodbe, magnituda prilagodbe, ponderirani i neponderirani indikatori, moć strategijske konverzije.

***„Privrženost dogmi uništila je više oružanih snaga i
koštala više bitaka nego bilo što u ratu“***

J.F.C. Fuller

* Darijo Klarić (klarić.darijo@gmail.com) je uposlen u Ministarstvu obrane Republike Hrvatske. Stavovi izneseni u radu izraz su osobnog mišljenja autora i ne predstavljaju stavove institucije u kojoj autor radi.

UVOD

Novo sigurnosno i operativno okruženje donijelo je i novi *modus operandi* sigurnosnih prijetnji, rizika i izazova koji uvjetuju provedbu međunarodnih mirovnih operacija, pa tako i NATO operacije ISAF (*International Security Assistance Force*) u Afganistanu. Sukladno tome, temeljna varijabla protupobunjeničkog i protuterorističkog ratovanja, a istodobno temeljna varijabla druge strane – pobunjeničkog i terorističkog oblika ratovanja jest razina ili stupanj prilagodbe na aktualno operativno okruženje. Preduvjet za navedeno je iznimno razumijevanje svih objektivnih i subjektivnih čimbenika kompleksnog, nestrukturiranog, fluidnog i nepredvidljivog operativnog okružja, koje izravno ne uvjetuje samo operativni ciklus pobunjenika i protupobunjeničkog djelovanja, već i presudnu interakciju sa stanovništvom. Motiv za izradu ovog rada nastao je na potrebi dobrog poznavanja, ali i znanstvenog istraživanja temeljnih čimbenika i subjekata novog i zahtjevnog operativnog okruženja. Temeljem navedenog, cilj ovog rada je znanstveno se fokusirati na prilagodbu pobunjeničko-terorističkih struktura u novom operativnom okruženju, razviti metodologiju koja će identificirati razinu i strukturu njihove prilagodbe kao alat za povećanje sposobnosti i potencijala u cilju neutralizacije istih, te dati legalnim i demokratskim snagama nove odgovore na nove sigurnosne prijetnje, rizike i izazove. Navedeno je posebice značajno jer i Republika Hrvatska sa svojim vojnim kontingentom, sukladno vlastitim mogućnostima i obvezama u NATO-u, zapaženo sudjeluje u izgradnji i potpori globalne sigurnosti kroz angažman u operaciji ISAF u Afganistanu.

SLOŽENOST NOVOG OPERATIVNOG OKRUŽENJA I PRILAGODBA ASIMETRIČNIH NOSITELJA

Novo operativno okruženje je uvjetovano i premreženo brojnim tradicionalnim i netradicionalnim prijetnjama, od kojih je posebno složeno pobunjeničko i terorističko djelovanje. Kao pojmovno i doktrinarno određenje pobunjeničkog djelovanja u oružanim snagama SAD-a, koje intenzivno i ekstenzivno primjenjuju protupobunjeničko djelovanje, navodi se sljedeće: „Združena doktrina definira *pobunjeničko djelovanje* kao organizirani pokret usmjeren na obaranje izabrane vlasti kroz uporabu subverzije i oružanog sukoba. Određeno na drugi način, pobunjeničko djelovanje je organizirana dugotrajna političko-vojna borba oblikovana da oslabi nadzor i legitimnost utemeljene vlasti, zaposjednutih snaga i drugih političkih autoriteta dok povećava pobunjenički nadzor. *Protupobunjeničko djelovanje* je vojno, paravojno, političko, ekonomsko, psihološko i civilno djelovanje poduzeto od vlasti u cilju poražavanja pobunjenika.“¹ (*Field Manual 3-24*, 2006.:1-1). U protupobunje-

¹ Identično navedenom, protupobunjeničko djelovanje se može generalno odrediti i kao „...mjere poduzete od vlade protiv pobunjenika ili onih ljudi koji sudjeluju u pobuni protiv obnašajuće vlasti, u pravilu u formi oružanog ustanka.“ (Thackrah, 2004.:42)

ničkom i protuterorističkom² djelovanju razumijevanje temeljnih procesa je moguće kroz dva pravca – interni, koji dolazi od nositelja djelovanja iz istog operativnog okruženja i eksterni, koji dolazi iz drugog okruženja, a pritom se misli na sve elemente operativnog okruženja, od društvenih, ekonomskih, političkih, religioznih, geografskih, sigurnosnih, vojnih i ostalih elemenata. Značajno je naglasiti kako je interni pravac u prednosti u odnosu na eksterni, pred koji se postavljaju razne zapreke, zamke i problemi nerazumijevanja³, koje mora svladati da bi prodro i učinkovito djelovao u ciljanom operativnom okruženju. Međutim, i jedan i drugi pristup imaju isti presudni cilj – potporu i nadzor nad stanovništvom⁴. Sukladno tome, prosudba generala Stanleya A. McChrystala, tadašnjeg zapovjednika ISAF-a (*COMISAF'S INITIAL ASSESSMENT*, 2009.), kao gravitacijsko središte postavlja volju i sposobnost zadovoljavanja potreba stanovništva „za, sa i kroz“ Vladu Afganistana (*COMISAF'S INITIAL ASSESSMENT*, 2009.:2-4), te naglašava kako nijedna strana vojska ne može sama pobijediti pobunjenike, odnosno, da je za navedeno potrebno rješenje u kojem će sudjelovati sami Afganistanci. Istodobno, u svezi terorističkog djelovanja, na znanstvenoj razini se istražuje i dokazuje kako vojska kao samostalni instrument djelovanja u dosadašnjim sukobima „nije bila sposobna riješiti pitanje terorizma.“⁵ (Bilandžić i Milković, 2009.:40). Sukladno tome, brojne znanstvene

² Protuterorističko djelovanje je uvjetovano nositeljima terorizma koji po određenju mogu biti razne skupine, organizacije, države, ali i pojedinci koji primjenjuju teroristička sredstva u cilju ostvarivanja svojih interesa. Različito i često suprotstavljeno pojmovno određenje terorizma onemogućilo je njegovo generičko definiranje, što se naglašava u sustavnim istraživanjima, te se daju zajednička određenja terorizma: „Zajedničko svim definicijama jest da je u osnovi terorizma primjena terora, odnosno nasilja kao instrumenta za ostvarenje političkih ciljeva... Nasilje koje primjenjuju nije krajnji cilj, nego sredstvo za ostvarenje cilja, ono predstavlja prijetnju, budući da teroristički akti imaju psihološki učinak, odnosno kao posljedicu izazivaju emocionalni odgovor šire populacije. Proizvodnja straha sredstvo je kojim se utječe na političke promjene i to je strategijski i operativni cilj terorizma... Uz strah, temeljni element psihološke dimenzije terorizma je i publicitet. Kako bi usadili strah širokim masama, teroristi daju publicitet svojem postojanju i svojim aktivnostima. Terorističke operacije su nevojnog karaktera, one se planiraju i provode u tajnosti.“ (Bilandžić, 2008.:312,313). Identično navedenom, terorizam se može sažeto pojmovno odrediti i kao „strategija nasilja određena da potakne strah unutar posebnog segmenta danog društva“ (Bassiouni u Thackrah, 2004.:66), ili „Terorizam je političko motivirano nasilje usmjereno prema neborcima ili simboličkim ciljevima koji su određeni da prenesu poruku širem auditoriju“ (Richardson u Thackrah, 2004.:70). Nadalje, sljedeća definicija daje ključno određenje za ovaj kontekst, odnosno „...terorizam je različit od pobunjeničkog ratovanja zato što se drugi pojam odnosi na paravojnu borbu usmjerenu prema regularnim vojnim snagama. Međutim, skoro svi pobunjenički pokreti koriste terorizam na jednom ili drugom stadiju njihovog razvoja i značajno se pouzdaju u njega.“ (Francis u Thackrah, 2004.:67).

³ „Kompleksna društvena okolina Afganistana je na mnogo načina znatno složenija za razumijevanje nego neprijatelji Afganistana... Ovo kompleksno okruženje je izazovno za razumijevanje, posebice za strance.“ (*COMISAF'S INITIAL ASSESSMENT*, 2009.:2-4.)

⁴ „Pobunjenici vode 'tihan rat' straha, zastrašivanja i uvjeravanja kroz cijelu godinu – ne samo za vrijeme toplog vremena 'sezone borbe' – da osvoje nadzor nad stanovništvom.“ Nadalje, „pobunjeničke vojne operacije privlače više pozornosti od ovog tihog ratovanja, ali su samo u potpori ovih napora.“ (*COMISAF'S INITIAL ASSESSMENT*, 2009.:2-5.)

⁵ U navedenom radu autori naglašavaju sljedeće: „Stručnjaci ugledne američke RAND Corpo-

studije slučaja potvrđuju kako neadekvatna i isključiva uporaba vojske kao središnjeg instrumenta rješavanja sukoba i borbe protiv terorizma, može biti ne samo neuspješna, već može postati i uzrok daljnje eskalacije sukoba (Bilandžić, 2005.).⁶ Po radi svega navedenog, i *Field Manual 3-24 – Counterinsurgency* (akronim COIN u navodu) u samom uvodnom pregledu naglašava sljedeće: „Politička moć je središnje pitanje u pobunjeničkom i protupobunjeničkom djelovanju; cilj je svake strane da stanovništvo da legitimitet njihovoj vlasti ili autoritetu. Pobunjenici koriste sve uporabljive alate – političke (uključivo diplomatske), informativne (uključujući pozive na religijska, etnička ili ideološka vjerovanja), vojna i ekonomska – da obore postojeću vlast.“ (*Field Manual 3-24, 2006.:1-1*). Na drugoj strani „Protupobunjeničko djelovanje, ima obrnuti smjer, koristi sve instrumente nacionalne moći da održi utemeljenu ili vlast u nastajanju i reducira izgleda za sljedeće krize u nastajanju.“ (*Field Manual 3-24, 2006.:1-1*). Nadalje, posebno se naglašavaju ključni ciljevi, kompleksnost i primjena svih instrumenata nacionalne moći uz kardinalni zaključak da vojni instrument moći ne može sam pobijediti pobunjeničke snage: „Cijelo vrijeme, protupobunjeničke snage imaju za cilj osposobiti zemlju ili vladajući sustav da osiguraju sigurnost i vladavinu zakona koja omogućuje utmeljenje društvenih službi i rast ekonomskog napretka. COIN na taj način involvira primjenu nacionalne moći u političkim, vojnim, ekonomskim, društvenim, informacijskim i infrastrukturnim područjima i disciplinama. Politički i vojni čelnici i planeri ne smiju nikada podcijeniti ovu skal i složenost; povrh toga, oni trebaju priznati da oružane snage ne mogu

ration, Seith Jones i Martin Libicki istražili su konačne učinke odnosno završetak djelovanja svih 648 terorističkih organizacija, koje su od 1968. do 2006. godine djelovale diljem svijeta. Rezultate istraživanja prikazali su u izvrsnoj studiji „How Terrorist Groups End“. Istraživanje je izvršeno za potrebe američke administracije, a s namjerom pružanja boljeg razumijevanja kako su terorističke organizacije završile u prošlosti i procjene implikacija u pogledu američke borbe protiv Al-Kaide (Jones i Libicki, 2008.:v). Rezultati istraživanja pokazali su da su vojne snage samo u 7 posto slučajeva bile uspješne u svladavanju terorističkih organizacija.“ (Bilandžić i Milković, 2009.:40). Nadalje, predmetni rad pokazuje kako uporaba ostalih metoda i instrumenata u borbi protiv terorističkih organizacija završava tako da je 43 posto terorističkih organizacija uključeno u političke procese, 40 posto je onemogućeno policijsko-obavještajnim djelovanjem, 10 posto organizacija je ostvarilo svoje terorističke ciljeve, a (kako je navedeno) samo 7 posto je onemogućeno vojnim djelovanjem (Bilandžić i Milković, 2009.:41).

⁶ Primjerice, istraživanja o uporabi vojske u rješavanju irskog pitanja od početka sukoba 1968. godine u Velikoj Britaniji pokazuju sljedeće: „U početku suvremenog sukoba Vlada Ujedinjenog Kraljevstva je imala dva cilja: zaustaviti nered i pokušati reformirati sjevernoirске političke institucije kako bi one bile prihvatljive i katoličkoj zajednici. Tako nešto bilo je teško ostvariti budući da su ta dva cilja u mnogočemu međusobno proturječna. Sjevernoirске snage sigurnosti nisu mogle stabilizirati situaciju zbog čega je Vlada u Londonu u Sjevernu Irsku uputila vojsku. Vojska je zajedno sa sjevernoirskim političkim institucijama bila instrument koji je trebao ostvariti na općoj razini definirane ciljeve. Uporaba vojske koja je bez odgovarajuće konkretnije pripreme upućena u Sjevernu Irsku pokazala se kao neadekvatan potez. Primjena kolonijalnih tehnika od strane vojske promijenila je izvorne parametre suvremenog sukoba. Vojska je time postala subjekt koji je ne samo uzrokovao promjenu izvornih parametara sukoba već i daljnju eskalaciju nasilja.“ (Bilandžić, 2005.:414).

u COIN-u pobijediti same." (*Field Manual 3-24*, 2006.:1-1). Također, na razini vođenja i ciljeva operacija naglašava se kako „ubijanje pobunjenika – sve dok je nužno, posebice što se odnosi na ekstremizam – samo po sebi ne može pobijediti pobunjeničke snage." (*Field Manual 3-24*, 2006.:1-3). Međutim, asimetrični protivnik na području Afganistana djeluje ne samo u cijelom spektru terorističkog djelovanja, već i na spektru pobunjeničkog djelovanja. Odnosno, asimetrični protivnik ih u pristupu i primjeni sinergijski povezuje kako bi multiplicirao njihov zajednički razorni učinak na još veću razinu. Odnosno, kako bi djelovao s čimbenikom iznenađenja na najširoj mogućoj skali sukoba (vojnoj i nevojnoj), te kako bi svoju prvotnu inferiornost pretvorio u superiornost prema konvencionalnim snagama, te kako bi iskoristio sve njihove ranjivosti i slabosti. Poradi toga, integriranjem asimetričnog segmenta u ovom radu primjenjuje se poveznica između pobunjeničkih i terorističkih struktura koje se istražuju sinergijski (zato se u radu koristi sintagma pobunjeničko-terorističke strukture) jer one i djeluju na jednoj skali svih potencijalnih ili iskazanih prijetnji – od klasičnih terorističkih napada do pobunjeničkih prepada, zasjeda, te sinhroniziranih i snažnih napada sa značajnim oružanim resursima. Na razini pojmovnog određenja, osnovno polazište asimetričnog rata je da slabiji protivnici pokušavaju promovirati svoje interese i ciljeve izbjegavajući izravno suočavanje s načelno snažnijim protivnikom, te koriste nekonvencionalnu i netradicionalnu strategiju, taktiku i tehniku djelovanja koja često ima velik učinak (politički, vojni, informacijski, ekonomski, materijalni ili drugi – ovisno o izravnim ili neizravnim ciljevima), to jest postiže se završni učinak koji nije ni približno proporcionalan uložnim resursima⁷. Temeljna je značajka asimetričnog napada da ima vrlo malo pokazatelja koji upozoravaju na njegovo planiranje, pripremu i provedbu u odnosu na razinu snaga koje su uporabljene u operaciji, te protivnik često ne primjenjuje distinkciju između vojnog i civilnog područja, te civilne resurse i objekte koristi ili kao izravne ciljeve ili kao platforme za napade. Poradi toga, asimetrične operacije pokazuju kako je društveni poredak jednako značajan, ako ne i značajniji za uspjeh operacije kao i borbeni poredak, odnosno borbeni operativni raspored. Prema klasičnom konceptu pravi cilj ratovanja je onesposobiti neprijatelja za otpor (Clausewitz, 1997.:53), međutim, prema određenju populacijsko-centrične operativne kulture (koja je zamijenila operativnu kulturu fokusiranu samo na protivničke snage i njihovo djelovanje) cilj ratovanja je, uz navedeno, i osposobiti prijatelja odnosno osposobiti nacionalne institucije i lokalno stanovništvo za odgovor prema svima koji

⁷ Pojmovno određenje asimetričnih prijetnji Kevina O'Briana i Josepha Nusbauma naglašava identične postavke: "Asimetrična prijetnja implicira da je jedna strana u nemogućnosti, da li zbog vlastitih slabosti, ili zbog jačine suprotstavljene strane, konfrontirati se s protivnikom na konvencionalni način, koristeći slične metode ili oružje protiv svog protivnika. Ta će strana koristiti oružje i taktiku (uključujući i element iznenađenja) na načine koji nisu planirani ili očekivani, a koji bi mogli osujetiti, poremetiti ili reducirati tehnološku premoć svog protivnika ili koji će mu dati prednost nad protivnikom". Slična je i sljedeća definicija asimetričnih prijetnji koja ih objašnjava kao: "...pokušaje nadmudrivanja ili potkopavanja protivničkih snaga, istodobno iskorištavajući njegove slabosti, koristeći metode koje značajno odstupaju od protivnikovih uobičajenih modusa operacija". (O'Brien i Nusbaum, 2000.:2)

napadaju stanovništvo i uzrokuju velike ljudske gubitke. Operativna kultura konvencionalnog ratovanja pokazala se kao jednodimenzionalna, redukcionistička i zastarjela (*COMISAF'S INITIAL ASSESSMENT*, 2009.)⁸ odnosno neprilagođena operativnom okruženju, te se prelazi na novu populacijsko-centričnu operativnu kulturu u kojoj je stanovništvo odlučujuće bojište. Nova populacijsko-centrična operativna kultura je najbolje definirana na sljedeći način: „Naša strategija ne može biti fokusirana na osvajanje terena ili uništavanje pobunjeničkih snaga; naš cilj mora biti populacija. U borbi da dobijemo potporu naroda, svaka akcija koju poduzmemo mora podupirati ovaj napor“ (*COMISAF'S INITIAL ASSESSMENT*, 2009.:1-1). Navedeno zahtijeva prijelaz na kulturu razumijevanja društvene strukture i ugrađivanja temeljenih društvenih čimbenika u planiranje i provedbu operacija, gdje je zajednički nazivnik „manje oklopa i manja distanca od stanovništva“ (*COMISAF'S INITIAL ASSESSMENT*, 2009.:1-3). Međutim, pobunjeničko-terorističke skupine su u kontinuiranoj i ne-birokratskoj prilagodbi, odnosno imaju adaptivnu prirodu i strukturu, te već ugrađene društvene čimbenike. Operativna prilagodba pobunjeničko-terorističkih struktura vidljiva je u zapovjedništvima kao primjena novih taktičko-tehničkih postupaka (TTP). No, oni često nisu ni taktički, ni tehnički, a nemaju ni klasični vojni predznak. Nadalje, promjene na taktičkoj razini ne mogu biti surogat za nužne promjene na strategijskoj razini, jer ni najuspješniji taktički postupci ne mogu kompenzirati loše strategijske zahvate. Promatranje isključivo vojnih dimenzija prilagodbe odnosno percipiranje samo taktičke razine pobunjeničko-terorističkih struktura ne daje pravu sliku njihove prilagodbe to jest prava prilagodba se nalazi skrivena u sjeni, zato navedenu pojavnost definiramo kao sjenu operativne prilagodbe. Sjena operativne prilagodbe je u većoj mjeri nesvjesno skrivena od vlastitih snaga nego svjesno operativno zamaskirana od strane asimetričnog protivnika. Temeljni cilj svake pobunjeničke strukture je ostvarenje „crijepastog“ operativnog okruženja (Giap, 1973.)⁹ u kojem je strategijski raspored njegovog protivnika potpuno opkoljen, pasivan i inertan, te ne izabire ključne čimbenike operacije – ni vrijeme ni prostor¹⁰. Istodobno, konvencionalne snage u stožerima često primjećuju samo

⁸ „ISAF nije adekvatno proveo temelje protupobunjeničkog ratovanja.“ (*COMISAF'S INITIAL ASSESSMENT*, 2009.:2-1.)

⁹ „Kombinacijom političke s oružanom borbom, oružanog ustanka s revolucionarnim ratom, gerile s regularnim ratom, usklađivanjem svoje aktivnosti u sve tri strategijske zone, tj. u planinskim, ravničarskim područjima i gradovima, mi postižemo da se snage dviju strana nalaze jedne prema drugima crijepasto raspoređene, slično međusobnom položaju u kojem se prilikom češljanja nalaze vlasice kose i zupci češlja. Suvremene vojske neprijatelja podvrgnute su cijepanju, opkoljavanju, napadima sa svih strana i svugdje; u ratu bez bojišta i pozadine, bez jasne paljbene linije, ali gdje je svaki pedelj zemlje poprište borbe, neprijatelj nije u stanju naći nijedno sigurno mjesto... Usprkos svim svojim efektivima i sredstvima, neprijatelj nije u stanju da svagdje uspostavi čvrstu obranu. Njegov strategijski raspored, rastresit i sveden na pasivnost, pokazuje mnogo slabih mjesta i znatan broj pukotina.“ (Giap, 1973.:339)

¹⁰ Primjer djelovanja pobunjeničkih snaga u Vijetnamu: „Vođenje rata je nametalo Ekspedicijskom francuskom korpusu potrebu stalne disperzije snaga. Ekspedicijski korpus je u početku bio raščlanjen na pukovnije, zatim na bojne, pa na satnije i na kraju na vodove, pozicionirane u tisuće utvrđenih točaka i postaja razbacanih na sve četiri strane indokine-

vojne dimenzije borbe, te se, primjerice, sučeljavaju (i apsolutno preokupiraju) s kompleksnim prijetnjama i rizicima, bilo da su projicirane ili potencijalne. Primjerice, to su: primjena kuhinjskih lonaca i elemenata igračaka u izradi improviziranih eksplozivnih naprava (IEN), uporaba kamiona s klorom (ili drugim kemikalijama), lukavstva u skrivanju IEN u magarcima, uporabe mentalno retardiranih ili bolesnih ljudi, žena i djece u bojnim djelovanjima, sakaćenje građana koji žele izaći na izборе, serijski postavljene IEN, uporaba cisterni u napadu na tržnice pune stanovništva, napad na logističku infrastrukturu, napad visokog profila na osoblje UN-a, napad na trgovačke centre i vitalnu naftnu infrastrukturu, lokalne milicije koje otkazuju poslušnost i imaju vlastiti odabir ciljeva, prijenos i transfer naučenih lekcija i iskustava, novi pobunjenički operativni koncept prema stanovništvu, strategijsko iskorištavanje medijskog „CNN“ učinka, promidžbeno proglašavanje zaštite civila od strane pobunjenika, neposredno nakon njihovog bojnog djelovanja po tom istom stanovništvu, itd. Navedena situacija je prava vizualizacija asimetričnog okruženja, paradigmatička „magla rata“ (Clausewitz, 1997.)¹¹ u kojoj je potrebno otkriti operativnu razinu primjene, vrstu i realnost prijetnje i razinu prilagodbe prijetnje.

General James N. Mattis naglašava sljedeće: „Mi moramo imati balansirane i svestrane združene snage spremne da provedu misije kroz cijeli spektar vojnih operacija... Bez ravnoteže, mi riskiramo da budemo dominantni ali irelevantni – to znači superiorni u nuklearnom i konvencionalnom ratovanju, ali slabo opremljeni da budemo nadmoćni u nekonvencionalnoj borbi.“ (Mattis, 2009.:2).

Sukladno tome, sljedeći elementi pokazuju svu složenost novog operativnog okruženja postavljajući u komparativni odnos djelovanje nekonvencionalnih pobunjenika/terorista i neprilagođenih konvencionalnih snaga (Tablica 1. - Elementi složenosti novog operativnog okruženja - funkcije i disfunkcije).

skog ratišta. Tako su se francuske snage našle u oprečnoj situaciji: bez razdvajanja svojih postrojbi bilo im je nemoguće okupirati osvojenu teritoriju; razdvajajući ih, same su upadale u teškoće. Iscjepkane postrojbe Ekspedicijskog korpusa postale su lak plijen naših snaga, njegove pokretne snage su se smanjivale, a nedostatak ljudi je postajao sve uočljiviji. Ako je korpus koncentrirao postrojbe kako bi se mogao suprotstaviti našim akcijama i da sam preuzme inicijativu, smanjivale su se njegove okupacijske snage i postajalo je nemoguće sačuvati osvojeno zemljište.“ (Giap, 1973.: 143,144)

¹¹ „Veliki dio izvješća koji se u ratu dobivaju, proturječan je, još veći je netočan, a najveći dio je podložan priličnoj neizvjesnosti.“ (Clausewitz, 1997.:88)

Tablica 1. Elementi složenosti novog operativnog okruženja – funkcije i disfunkcije

FUNKCIJE NEKONVENCIONALNIH SNAGA	DISFUNKCIJE KONVENCIONALNIH SNAGA
NEOGRANIČENI NAPADI NA STANOVNIŠTVO	OGRANIČENI NAPADI NA AKTIVNE POBUNJENIKE
KONTINUIRANI ODABIR PROSTORA I VREMENA	KAMPANJE I MASOVNE OPERACIJE
IZBJEGAVANJE GLAVNIH VOJNIH SNAGA	ZAŠTITA VLASTITIH SNAGA
POMICANJE GRAVITACIJSKOG TEŽIŠTA	FIKSIRANJE GRAVITACIJSKOG TEŽIŠTA
NESELEKTIVNI NAPADI	SELEKTIVNE REAKCIJE S KOLATERALNIM ŽRTVAMA
INVENTIVNI I FLEKSIBILNI POSTUPCI	NEINVENTIVNI I NEFLEKSIBILNI POSTUPCI
IZRAVNO UČENJE NAUČENIH LEKCIJA	SPORI BIROKRATSKI PROCES NAUČENIH LEKCIJA
MINIMALNA SREDSTVA – MAKSIMALNI UČINAK	MAKSIMALNA SREDSTVA – MINIMALNI UČINAK
STANOVNIŠTVO U FUNKCIJI LJUDSKOG ŠTITA	STANOVNIŠTVO USLOŽNJAVA OPERACIJU
FLEKSIBILNA STRATEGIJA I TAKTIKA	DEFINIRANA I FIKSNA STRATEGIJA I TAKTIKA
UGROŽAVANJE LEGALITETA I LEGITIMITETA	DOKAZIVANJE LEGALITETA I LEGITIMITETA
CILJ JE PARALIZIRATI CIVILNI SUSTAV	CILJ JE NEMIJEŠANJE U CIVILNI SUSTAV
NEPRIZNAVANJE NAPADA I DJELOVANJA	PRIZNANJE NAPADA I DJELOVANJA
MINIMALNA TEHNIČKA OVISNOST	MAKSIMALNA TEHNIČKA OVISNOST
ISKORIŠTAVANJE RANJIVOSTI PROTIVNIKA	TRAŽENJE VLASTITIH PREDNOSTI
IZBJEGAVANJE STANDARDNIH PROCEDURA	DRŽANJE STANDARDNIH PROCEDURA
NERAZLIKOVANJE VOJNE I CIVILNE INFRASTRUKTURE	RAZLIKOVANJE VOJNE I CIVILNE INFRASTRUKTURE
NELINEARNI BOJNI POREDAK	LINEARNI BOJNI POREDAK
JAVNI MEDIJI KAO MULTIPLIKATOR OPERACIJA	JAVNI MEDIJI KAO REDUKTOR OPERACIJA
OPORTUNIZAM PRIJATELJ – NEPRIJATELJ	JASAN ODNOS PRIJATELJ-NEPRIJATELJ

Navedeni elementi novog operativnog okruženja su ideal tipski postavljeni, pokazuju svu njegovu kompleksnost i turbulentnost, odnosno funkcije nekonvencionalnih

snaga imaju odraz u disfunkcijama konvencionalnih snaga, što potvrđuje koliko se i kako se brzo konvencionalne snage moraju prilagoditi, te prihvatiti novu paradigmu djelovanja koja je utemeljena na stalnom učenju i brzom primjeni lekcija iz asimetričnog okruženja. Primjerice, sukladno izraženom u tablici, stanovništvo je u funkciji ostvarivanja ciljeva brojnih asimetričnih ili konvencionalnih snaga koje primjenjuju neograničene napade na civile i civilnu infrastrukturu, odnosno na nezaštićeno stanovništvo, dok je disfunkcija konvencionalnih snaga da ne osiguravaju to stanovništvo, već samo štite svoje snage, te primjenjuju selektivne napade na pobunjenike. Na taj način se stvara snažno nezadovoljstvo kod stanovništva, koje proizvodi reakciju i omogućava snažniji prodor pobunjeničkih snaga, što ima daljnji povratni negativni utjecaj i na sigurnost konvencionalnih snaga. Nadalje, često su javni mediji u funkciji multiplikatora snaga nekonvencionalnih snaga jer se preko njih širi masovna psihoza, strah i panika, te utječu značajno na dinamiku javnog mnijenja, dok se kod vojnih operacija konvencionalnih snaga mediji često postavljaju kao sredstvo pritiska, postavljaju se neadekvatni zahtjevi (postoje i adekvatni) za transparentnost što utječe na operativnu sigurnost, a često postoji izražena i nulta tolerancija ili minimalna tolerancija za žrtve, što se tiče i samih pripadnika vojnih snaga. Poradi svih spomenutih funkcija i disfunkcija (naravno, lista nije konačna), činjenica novog operativnog okruženja jest kako tehnološki i organizacijski potpuno inferioran asimetrični protivnik postaje superiorniji u procesu prilagodbe i učenja, te tako reducira ukupnu premoć konvencionalnog protivnika. Sukladno tome, potencijal prilagodbe je u uzročno-posljedičnoj vezi s prethodnim navedenim elementima, odnosno s razinom prijetnje koja je u osnovi posljedica iskorištavanja elemenata operativnog okruženja. Poradi navedenih pojavnosti, general David H. Petraeus¹² naglašava značaj modela – „uči i prilagodi“ (*learn and adapt*) (Petraeus, 2008.): „Kontinuirana procjena situacije i prilagodba taktike, politike i programa sukladno zahtjevima. Razmijeni dobre ideje. Izbjegni mentalno ili fizičko samozadovoljstvo. Nikada nemoj zaboraviti da ono što u jednom području danas djeluje možda već sutra neće djelovati, i da ono što djeluje u jednom području možda neće djelovati u drugome. Nastoj osigurati da su naše postrojbe organizacije koje uče (*learning organizations*). U protupobunjeničkoj borbi, strana koja uči i prilagođava se, brže ostvaruje značajne prednosti.“ (Petraeus, 2008.:4). Ključ prilagodbe je u spremnosti promjene i prilagodbi standardnih operativnih procedura, te bijeg od „robovanja zastarjelim formama“ (Giap, 1973.)¹³. Konvencionalni (i kinetički) sustav koji prodire u asimetrično operativno okruženje ima jasnu strategiju, doktrinu (doktrinarne modele) i taktiku, te obično očekuje sraz s protivničkom strategijom i taktikom, a

¹² Zapovjednik *International Security Assistance Force* (ISAF) i zapovjednik *U.S. Forces Afghanistan* (USFOR-A).

¹³ „Važno je kombinirati raznovrsne oblike borbe umješno i u skladu s konkretnom situacijom svakog mjesta, svakog trenutka i svake faze rata. Moramo usmjeravati razvoj tih oblika, a po potrebi, zamjenjivati one koji se pokazuju zastarjelima. Organizacija i izvođenje bojnih djelovanja moraju se neprestano usavršavati. Pri tome se treba služiti stečenim iskustvima uz izražen osjećaj za promjene i oslanjati se neprekidno na praksu, kako bi naše strategijsko, operativno i taktičko vođenje postajalo sve bolje. Čuvajmo se mehaničke primjene ranijih iskustava, robovanja zastarjelim formama.“ (Giap, 1973.:342)

posebice ako je strategijski svjestan, te prihvaća strategemu da je najviši oblik ratovanja napasti samu protivničku strategiju (Sun Tzu, 2008.). Međutim, asimetrični protivnik je tu u apsolutnoj prednosti – on ima prilagodljivu strategiju i taktiku (ili strategije i taktike, ovisno o broju nositelja) odnosno doktrinu, ili namjerava uvjeriti protivnika da djeluje u “strategijskom vakuumu”. Nadalje, asimetrični protivnik ima za cilj održati određeni populacijski fazni pomak, dok se protupobunjenička strategija bazira na tri temeljna načela: „očisti, drži i izgradi” (Pillai, 2009.:33), te se u konvencionalnom konceptu tek u trećoj fazi intenzivnije povezuje sa stanovništvom i lokalnom strukturom moći. Asimetrični protivnici se već u prvoj fazi svog djelovanja nastoje povezati (i manipulirati) sa stanovništvom i lokalnom strukturom moći – odatle izvire ključni fazni pomak konvencionalnih snaga, koji se kasnije teško dostiže i sinkronizira. Sukladno svemu, prava i jedina strategija asimetričnog protivnika jest strategija stalne i dinamične prilagodbe na svim razinama, uvažavajući sve čimbenike – vojne i nevojne, u cjelokupnom operativnom okruženju. To je njegovo najsnažnije oružje, te izvor frustracija svih operativnih zapovjedništava razvijenih u novom okruženju.¹⁴ Konkluzija navedenog izvodi se iz premise kako je pravi ključ modernog protupobunjeničkog i protuterorističkog ratovanja ne samo sposobnost prilagodbe, već i sposobnost razumijevanja dinamike, strukture i razine moći prilagodbe asimetričnog protivnika, odnosno raščlanjivanje njegove sposobnosti učenja, transfera i primjene novih obrazaca ili postupaka, i to na svim razinama. Ovaj rad navedeno definira kao novi operativni zahvat¹⁵ asimetričnog protivnika, ili inovirani *modus operandi* koji se postavlja kao uvjet za preživljavanje i ostvarenje prednosti na bojištu. Kod konvencionalnih snaga, ključ operacija je pridržavanje standardnih operativnih postupaka, doktrinarne modele i taktičko-tehničkih zahtjeva i postupaka, dok je kod asimetričnog protivnika temeljno načelo kontinuirano inoviranje nestandardnih operativnih postupaka. Novi operativni zahvat, kao operacionalizacija kreativne energije protivnika, apsolutno nije ograničen samo na vojnu dimenziju, već je u realnosti raširen i na društvenu, političku, ekonomsku i ostale dimenzije okruženja. Navedeno potvrđuje i Clausewitz: „Prema tom stajalištu, ne postoji posve vojnička procjena velikog strategijskog pitanja, niti posve vojnička shema njegovog rješenja.” (Clausewitz u Žunec, 1996.:17). Nove prilagodbe uključuju i zahvate od stjecanja saveznika do koncepta odnosa prema stanovništvu, što sve usložnjava samu prilagodbu. Sukladno tome, general Huba Wass de Czege naglašava kako su ljudski konstrukti urođeno fluidni. Ukoliko im se pridruži mehanicistička predvidljivost, odnosno jedino mehaničko promišljanje, mogu se uzrokovati pojave krivih pretpostavki koje postaju dogme (Huba, 2009.:3). Novi pobunjenički operativni zahvat koji izaziva velike kolateralne žrtve zbog bojnog djelovanja konvencionalnih snaga nema izravne vojne posljedice na tekuće operacije, ali ima velike nevojne posljedice (društvene, političke i ostale) koje uvjetuju eroziju legitimiteta koalicijskih snaga, infrastrukture legalnih institucija, te utječu na buduće operacije¹⁶. Novi operativni

¹⁴ Zato se često tvrdi kako nijedan operativni plan nije preživio prvi kontakt s protivnikom!

¹⁵ Može se uporabiti i akronim NOZ u cilju jednostavnosti.

¹⁶ „Preokupirani zaštitom naših vlastitih snaga, mi operiramo na način koji nas distancira – fizički i psihološki – od ljudi koje nastojimo zaštititi. Nadalje, mi trebamo izbjeći rizik od

zahvat pobunjeničko-terorističkih skupina u izmijenjenom operativnom okruženju ima tendenciju posjedovanja i preuzimanja značajki asimetričnog ratovanja, kao što su inicijativa, dinamizam, energičnost, odlučnost, operativna drskost, elastičnost, originalnost, kreativnost ili dovitljivost, iznenađenje, brzi proces odlučivanja, te svih ostalih potencijalnih elemenata koji se prostiru u asimetričnom okruženju i prilagodbom uvjetuju neortodoksne operativne zahvate. Temeljni je čimbenik provedbe novog pobunjeničko-terorističkog djelovanja sveobuhvatan pristup, odnosno redefiniranje dosadašnjih oblika ratovanja, koji uključuju sve dimenzije operativnog okruženja (*COMISAF'S INITIAL ASSESSMENT*, 2009.)¹⁷.

RAŠČLAMBA MAGNITUDE PRILAGODBE POBUNJENIČKO-TERORISTIČKIH STRUKTURA – TEMELJNE PREMISE I INDIKATORI

Nakon razrade temeljnih teorijskih postavki i postavljanja opće zadaće potrebno je metodološki odrediti raščlambu magnitude prilagodbe pobunjeničko-terorističkih struktura, a sam pojam magnitude (preuzet iz seizmologije) operacionaliziran je u radu kako bi se naglasio destruktivni pristup (u sigurnosnom smislu) asimetričnog protivnika u kojem krajnji učinak nije ni približno proporcionalan uložnim resursima (međutim, indikativno je kako je često razoran prema ciljanom stanovništvu). Određenije kazano, magnituda prilagodbe je analitički instrument koji ima zadaću procijeniti i kvantificirati opće djelovanje na sigurnost, odnosno pokazati djelatnu razinu (ili stupanj) prilagodbe asimetričnog protivnika na operativno okruženje.

Prvo će se odrediti temeljne premise uporabe raščlambe magnitude prilagodbe, zatim indikatori koji pokazuju njeno djelovanje, nakon toga se magnituda prilagodbe skalira kako bi se izrazio njen kvantificirani učinak, odnosno projektira se skala i učinak magnitude. Sukladno navedenom, temeljne su premise uporabe raščlambe magnitude prilagodbe, koja predstavlja konkluziju, sljedeće:

- Raščlamba prilagodbe ne zahvaća samo vojnu dimenziju¹⁸ (prema prilagođenom operativnom konceptu „strana paljbe“ predstavlja oko 1/5 operacija), već i ostale moguće dimenzije – političku, diplomatsku, ekonomsku, društvenu i

strategijskog poraza provedbom taktičkih pobjeda koje uzrokuju civilne žrtve ili nepotrebnu kolateralnu štetu. Pobunjenici nas ne mogu poraziti vojno, ali mi možemo poraziti sami sebe.” (*COMISAF'S INITIAL ASSESSMENT*, 2009.:1-2)

¹⁷ „Redefiniranje rata: Ovo je različita vrsta rata. Mi moramo voditi klasične protupobunjeničke operacije u okruženju koje je osobito složeno. Tri regionalna pobunjenička pokreta presijecaju se s dinamičkom mješavinom borbe za lokalnu moć u zemlji uništenoj tridesetogodišnjim sukobom. To dovodi do situacije koja prkosi jednostavnim rješenjima i brzim popravcima. Uspjeh zahtijeva sveobuhvatnu protupobunjeničku (COIN) kampanju”. (*COMISAF'S INITIAL ASSESSMENT*, 2009.:1-1)

¹⁸ Standardno je načelo novog okruženja i nove operativno-centrične kulture da prioritet ubijanja i uhićenja protivnika (*kill-capture*), bez angažiranja i osiguranja stanovništva, predstavlja potpuno promašenu protupobunjeničku praksu, izolaciju od stanovništva i ostavljanje stanovništva na milost i nemilost protivnika.

druge, koje su često dominantnije (zato su i ponderirane u ovoj raščlambi – osiguran im je dodatni značaj)¹⁹;

- Raščlamba prilagodbe se fokusira na stanovništvo koje u stvarnosti odlučuje o pobjedi ili porazu, a ne količina zauzetog prostora ili broj poginulih pobunjenika/terorista – zato su ponderirani ključni indikatori koji dolaze iz percepcije stanovništva;
- Raščlamba prilagodbe ne smije se fokusirati samo na taktičku razinu, jer time izbacuje ostale značajnije razine – operativnu i strategijsku – posebice stoga što asimetrični protivnici žele napraviti „strategijski skok” odnosno taktičkim resursima i pravilnim odabirom ključnog cilja postići naknadni učinak na operativnoj ili strategijskoj razini;
- Raščlamba prilagodbe ne smije se ograničiti samo na klasičnu pobunjeničku infrastrukturu, već i na terorističku infrastrukturu i njihov *modus operandi*;
- Raščlamba prilagodbe postavlja u komplementarni odnos kinetičko i nekinetičko djelovanje;
- Raščlamba prilagodbe se ne ograničava samo na kvantitativne ili samo na kvalitativne podatke i rezultate, nego ih sinergijski uzima kao spoj raspoloživih činjenica i podataka, te akumuliranog iskustva i znanja (u obavještajnom smislu).

Na temelju navedenih aksioma definirana je magnituda prilagodbe kao svojevrsni „seizmograf”, odnosno metodološki alat ili instrument za mjerenje prilagodbe pobunjeničko-terorističkih skupina i organizacija ili procjenu intenziteta energije i uspjeha prilagodbe, koja se može projicirati na tri temeljne razine – strategijsku, operativnu i taktičku. Magnituda prilagodbe istražuje se preko novih operativnih zahvata pobunjeničko-terorističkih skupina koji se u području odgovornosti, u sigurnosnom smislu, ponašaju kao „tektonski poremećaji”, odnosno razorni sigurnosni poremećaji. Kao što pokazuje asimetrično okruženje, uspjesi na taktičkoj razini ne moraju voditi uspjesima na drugim razinama ili voditi pobjedi u ratu (premda je u stvarnosti moguća fascinacija i fiksacija taktičkim uspjesima), ali greške na taktičkoj razini, naravno, mogu uvjetovati greške i ishod na operativnoj i strategijskoj razini. Varijabla operativne prilagodbe nije stalna, već je diskontinuirana i asinhrona u realnom operativnom okruženju i ciljanom bojnom prostoru. Stoga, najveći problem predstavlja kako kvantificirati i skalirati navedenu pojavnost. Raščlamba magnitude prilagodbe najučinkovitija je u prosudbi napada visokog profila, odnosno značajnijeg djelovanja asimetričnog protivnika koji pokazuje brojne učinke i dimenzije pojavnosti (što ne znači da se ne može primijeniti za ostala djelovanja, ali se mogu očekivati manje egzaktni rezultati). Magnituda prilagodbe prikazuje se preko indikatora koji je bilježe, odnosno dinamičkim učincima koji pokazuju njeno djelovanje. Operativna prilagodba pobunjeničko-terorističkih struktura može se prikazati pomoću indikatora

¹⁹ „ISAF-ov novi pristup bit će uključen u integriranu i sredstvima pravilno osiguranu civilno-vojnu protupobunjeničku strategiju”. (COMISAF'S INITIAL ASSESSMENT, 2009.:2-2)

koji zadovoljavaju načelo diskriminatornosti:

- Indikator legitimiteta – ključni je cilj pobunjeničko-terorističkih skupina postići i povećati legitimitet svojih operacija i ukupni legitimitet kod ciljanog stanovništva – inicirati svjesni ili nesvjesni stav prema novom operativnom zahvatu od strane stanovništva, mobilizira li ga navedeni zahvat u pozitivnom smislu ili je negativan i izolirajući u odnosu na njega. Ovo je ključni ili ponderirani indikator (s dodanom vrijednosti) u kojoj temeljnu funkciju ima stanovništvo, kao presudni objekt percepcije novog operativnog zahvata koji je pozitivno usmjeren od strane pobunjeničko-terorističkih skupina;
- Indikator legaliteta – komplementaran prethodnom i također ključni cilj pobunjeničko-terorističkih skupina je razoriti institucionalni legalitet, odnosno smanjiti utjecaj i moć vladinih institucija i njene operativne infrastrukture, te *de facto* ostvariti svoj legalitet u sjeni i stvoriti kod stanovništva percepciju „vakuuma legaliteta“ i sindroma očaja, kaosa i opće nesigurnosti. Cilj nije samo iskoristiti rascjep i elemente neslaganja između stanovništva i vladinih institucija, već na bilo koji način korodirati i razoriti legalitet vladinih struktura²⁰, pa i pod cijenu izravnog ugrožavanja i razarajućeg djelovanja na sigurnost stanovništva i njihovih temeljnih potreba. To je u osnovi presudni objekt percepcije novog operativnog zahvata koji je negativno usmjeren od strane pobunjeničko-terorističkih skupina – na višoj razini ima za cilj postići potpunu nesigurnost i velika stradanja ciljanog stanovništva, a na nižoj razini optužuje vladine institucije i koalicijske snage za nefunkcioniranje temeljnih javnih službi (SWET)²¹ (*Field Manual 3-07, 2008.*), što isto značajno utječe na percepciju od strane stanovništva;
- Indikator konverzije – ponderirani indikator i uz indikator legitimiteta i legaliteta najvažniji indikator raščlambe prilagodbe, definira se kao tendencija prijelaza s novim operativnim zahvatom na višu razinu – može se poradi specifičnosti definirati i kao moć strategijske konverzije. Odnosno, to je tendencija prijelaza s taktičke na operativnu, te s operativne na strategijsku razinu. Navedeno je ključ asimetričnog ratovanja, jer se višedimenzionalne aktivnosti na taktičkoj razini akumuliraju i konvertiraju na operativnoj ili strategijskoj razini u novom operativnom okružju, odnosno, inicijalnim taktičkim resursima ostvaruje se naknadni uspjeh na višoj operativnoj razini. U konvencionalnom ratovanju to nije bilo ostvarivo, jer se taktički uspjeh nije mogao izravno kumulativno iskorištavati i konvertirati u operativni ili strategijski uspjeh. Primjerice, u novom operativnom okruženju moguće je s resursima na koje je potrošeno 2.000 dolara proizvesti napad koji ima za posljedicu ekonomski gubitak od

²⁰ „Prema tome, rat se ne može nikad odvojiti od političkih odnosa, i ako se ovo bilo gdje i teorijski dogodi, prekinut će se svi konci samih odnosa i ostat će samo jedna stvar, besmislena i besciljna“. (Clausewitz, 1997.:502)

²¹ SWET (*sewers, water, electricity, and trash removal*) – osiguranje kanalizacije, vode, struje i odvoza smeća. (*Field Manual 3-07, 2008.:4-10,4-11*).

500 milijuna dolara²², ili s bojnim potencijalom za čiju je pripremu i izvedbu potrebno utrošiti 10.000 dolara, realizirati koordinirani kinetički napad na državne institucije koji bi mogao imati pogubne posljedice na legitimitet i legalitet aktualne vlade i institucija koje joj osiguravaju potporu;

- Indikator obavještajne obrade – pokazuje zabilježeni visoki intenzitet obavještajnog djelovanja odnosno sustavne obrade izravnog i neizravnog cilja u svrhu pripreme i provedbe operacije ili potrebnog ostvarenja obavještajnog prodora u ciljanu strukturu;
- Indikator kinetičkog djelovanja – razarajući i kvantitativni učinak na izravnom cilju, mjeran brojem žrtava i razinom uništenja ciljane infrastrukture (bilo vojne, bilo civilne);
- Indikator disperzije - širenje operativnog zahvata koji ima učinak (na koji protivnik nije imao odgovora) na jednom ratištu ili bojištu, procjena njegovog prenošenja na druge regije ili bojne prostore, te frekvencija novih operativnih zahvata u određenoj jedinici vremena na promatranom prostoru;
- Indikator promidžbene eksploatacije – primjena novih operativnih zahvata u psihološkom i informacijskom ratovanju, njegovo glorificiranje i idealiziranje od strane protivnika, te uporaba medijskog čimbenika u eksploataciji zahvata i njegovih posljedica s krajnjim ciljem postizanja informacijske superiornosti (u procjenu indikatora treba uključiti i frekvenciju i razinu radikalnosti komentara s internetskih stranica koje promiču terorizam)²³;
- Indikator originalnosti – količina imaginacije uporabljena u planiranju, izvedbi i iskorištavanju novog operativnog zahvata odnosno razina kreativnosti kojom se zahvat izdvaja od dosadašnjih zahvata te mu je imanentno iznenađenje na ciljanoj razini (strategijska, operativna, taktička);
- Indikator sinkronizacije i kompleksnosti – sinkronizacija definira koju razinu organizacije i koordinacije zapovjedno-nadzornog sustava je potrebno osigurati da bi se proveo novi operativni zahvat, odnosno kompleksnost definira koliko je tehnički zahtjevan novi operativni zahvat za njegovu učinkovitu operacionalizaciju.

Značajno je naglasiti kako popis indikatora nije konačan (nije ni akademski aksiom ni dogma), te se sukladno razvoju i dinamici prijetnji po potrebi dodaju i raščlanjuju novi indikatori – i ponderiranog i neponderiranog karaktera²⁴, kao što se po potrebi

²² Kvantificirani primjer iz Iraka kada su 2004. godine pobunjeničko-terorističke skupine s minimalnim ulaganjem u učinkoviti napad na naftnu infrastrukturu uzrokovale maksimalne gospodarske posljedice (Robb, 2007.:6).

²³ Jedan od ključnih čelnika Al-Kaide, Ajman al-Zawahiri, poručio je tadašnjem čelniku Al-Kaide u Iraku Abu Musabu al-Zarkaviju: „...Ja ti kažem: mi smo u borbi, i više od pola ove borbe jest medijska borba.“ (Metz et al., 2006.:2).

²⁴ Primjerice, ukoliko se ukaže potreba u novom operativnom okruženju, može se raščlaniti i ugraditi novi indikator kao što je indikator žilavosti. Naravno, potrebno je definirati temeljne elemente za njegovo mjerenje i procjenu.

mogu smanjivati i redefinirati, jer u asimetričnom ratovanju nema „srebrnog metka“, odnosno nema jednog univerzalno primjenjivog rješenja na sve slučajeve, a nema ni jednog instrumenta koji rješava sve probleme. Još je značajnije kako se raščlamba magnitude prilagodbe može uporabiti i za vlastite snage u kojima bi se primjerice negativno djelovalo prema namjerama stjecanja legitimiteta pobunjeničko-terorističkih struktura, te pozitivno djelovalo prema jačanju svog legaliteta, ali bi navedeni pristup zahtijevao već razvijenu matricu prilagodbe i već provedenu raščlambu magnitude prilagodbe pobunjeničko-terorističkih struktura (navedeni proces bio bi drugi korak prilagodbe). Kad se radi o provedbi metodologije, magnituda prilagodbe skalira se kako bi se izrazio njen kvantificirani učinak. Opis nadalje objašnjava iznos na skali, a učinak magnitude (Tablica 2. – Skala i učinak magnitude) definira djelovanje na sigurnost i razinu prilagodbe na operativno okruženje.

Tablica 2. Skala i učinak magnitude:

Magnituda	Opis	Učinak magnitude
0-3	Slaba	Mali učinak na sigurnost – nema elemenata prilagodbe
4-6	Srednja	Značajan učinak na sigurnost – inicijalna prilagodba
7-9	Snažna	Ozbiljan učinak na sigurnost – učinkovita prilagodba
10-12	Vrlo snažna	Razoran učinak na sigurnost – potpuna prilagodba

Raščlambu magnitude prilagodbe najbolje je prikazati preko tablične strukture prema sljedećim indikatorima – prilagodba kod neponderiranih indikatora ima vrijednost 1 (primjerice, kao što je prethodno navedeni indikator promidžbene eksploatacije), dok kod ponderiranih indikatora ima vrijednost 2 (primjerice, kao što indikator legitimiteta ima dodanu metodološku vrijednost). Sukladno navedenom, kada bi zbroj vrijednosti svih indikatora (ponderiranih i neponderiranih) na skali magnitude bio 10-12, definiran bi bio kao vrlo snažan, odnosno takvo djelovanje bi imalo razoran učinak na sigurnost, te bi pokazalo potpunu prilagodbu pobunjeničko-terorističkih struktura u novom operativnom okruženju.

RAŠČLAMBA MAGNITUDE PRILAGODBE POBUNJENIČKO-TERORISTIČKIH STRUKTURA – PRIMJENA NA PRIMJERU IZ AFGANISTANA

Nakon teorijskog i metodološkog određenja raščlambe magnitude prilagodbe pobunjeničko-terorističkih struktura, potrebno ju je testirati na stvarnom događaju u stvarnom operativnom okruženju, što će se provesti na primjeru iz Afganistana, kao jednog od ključnih globalnih kriznih žarišta. Sukladno tome integrirajući razvijenu metodologiju i raspoložive podatke iz otvorenih izvora, raščlamba novog operativnog zahvata - napad na misiju UN-a u Afganistanu/Kabulu od 28. listopada 2009. godine pokazuje sljedeće indikatore (prikazane u Tablici 3. – Matrica magnitude prilagodbe):

- Indikator legitimiteta – u trenutku raščlambe nema raspoloživih indikacija kako je ostvaren cilj pobunjeničko-terorističkih skupina da ovim zahvatom povećaju svoj ukupni legitimitet, kao i svojih operacija kod ciljanog stanovništva (njegove percepcije), poradi toga – nije zabilježena prilagodba (0);
- Indikator legaliteta – napad smanjuje institucionalni legalitet, odnosno utjecaj i moć vladinih institucija i njene operativne infrastrukture, jer stvara percepciju kako vladine institucije ne mogu osigurati potrebnu razinu sigurnosti i stabilnosti (percepcija “ako se UN-u ne može dati sigurnost, kako se može običnom građaninu”) – zabilježena je prilagodba na ponderiranom indikatoru (2);
- Indikator konverzije – pokazuje kako je zabilježena prilagodba jer napad ima tendenciju utjecati na operativnu razinu, a moguće je i da u daljnjem razvoju uvjetuje posljedice na strategijskoj razini, jer povlačenje potencijala UN-a ima velike negativne posljedice i na političkoj, na ekonomskoj i naravno, na sigurnosnoj razini – zabilježena je prilagodba na ponderiranom indikatoru (2)²⁵;
- Indikator obavještajne obrade – pokazuje da je provedena učinkovita obavještajna obrada izravnog i neizravnog cilja – zabilježena je prilagodba (1);
- Indikator kinetičkog djelovanja – poginuo je značajan broj djelatnika UN-a, te drugih građana. Poradi toga, ovo je napad visokog profila koji je rezultirao

²⁵ Primjerice, teroristički napad Al-Kaide 19. kolovoza 2003. godine je potpuno uništio UN-ovo sjedište u Bagdadu (Canal Hotel - United Nations Assistance Mission in Iraq) kada su poginule 22 osobe, uključujući posebnog izaslanika UN-a za Irak Sergia Vieira de Mella, a ranjeno je preko 100 osoba. Međutim, nakon toga, dogodio se 22. rujna 2003. godine drugi napad s primjenom auto-bombe ponovno pokraj UN-ovog sjedišta, kada je eksplozija ubila samoubojicu i pripadnika policije, te ranila 19 drugih osoba, uključujući pripadnike UN-a. Nakon drugog napada, UN je povukao oko 600 svojih pripadnika iz Bagdada/Iraka. Poradi obilježavanja spomena na navedeni napad, Opća skupština UN-a je proglasila 2008. godine 19. kolovoz *Svjetskim humanitarnim danom* (*World Humanitarian Day - WHD*). Nadalje, 28. listopada 2009. godine, u koordiniranom napadu pobunjeničko-terorističkih skupina na objekt u kojem je boravilo osoblje UN-a u centru Kabula (Afganistan) poginulo je šest djelatnika UN-a, te još troje ljudi, dok je devetero ranjeno. Navedeni napad talibana na UN-ove djelatnike je uvjetovao sazivanje žurne sjednice Vijeća sigurnosti UN-a. Naveo ih je na preispitivanje sigurnosnih uvjeta, te su se odlučili na evakuaciju više od 600 djelatnika iz Afganistana.

pogibijom ciljanog osoblja UN-a – zabilježena je prilagodba (1);

- Indikator disperzije – za ovaj profil napada je zabilježena prilagodba jer je prethodno 5. listopada 2009. godine zabilježen napad na UN-ove urede Svjetskog programa za hranu (WFP) u Islamabadu (Pakistan) od strane nositelja terorizma²⁶. Za značajno pogoršanje sigurnosne situacije u Iraku ključan je bio napad na zapovjedništvo UN-a u Bagdadu od strane Al-Kaide, koji je imao velike sigurnosne, političke i ekonomske negativne posljedice, a napadi ove vrste i obrasca mogu se i dalje operacionalizirati – zabilježena je prilagodba (1);
- Indikator promidžbene eksploatacije – zabilježena je prilagodba, posebice poradi velikih medijskih odjeka napada i eksploatacije od strane pobunjeničko-terorističkih skupina (1);
- Indikator originalnosti – nije zabilježena prilagodba, obrazac je ponovljen (0);
- Indikator sinkronizacije i kompleksnosti – napad visokog profila zahtijeva značajnu razinu organizacije i koordinacije zapovjedno-nadzornog sustava – zabilježena je prilagodba (1).

Tablica 3. Matrica magnituda prilagodbe

NOVI OPERATIVNI ZAHVAT	Bez prilagodbe (0)	Zabilježena prilagodba (1-2)	VRSTA INDIKATORA
Indikator legitimiteta	0	-	PONDERIRANI INDIKATORI
Indikator legaliteta	-	2	
Indikator konverzije	-	2	
Indikator obavještajne obrade	-	1	
Indikator kinetičkog djelovanja	-	1	
Indikator disperzije	-	1	NEPONDERIRANI INDIKATORI
Indikator promidžbene eksploatacije	-	1	
Indikator originalnosti	0	-	
Indikator sinkronizacije i kompleksnosti	-	1	
Iznos magnituda prilagodbe – 9 (SNAŽNA MAGNITUDA)			

²⁶ Talibani u Pakistanu preuzeli su odgovornost za samoubilački napad 5. listopada 2009. u zgradi Svjetskog programa za hranu (WFP) u Islamabadu, u kojem je poginulo pet djelatnika UN-a, a ranjeno šest osoba. UN je nakon navedenog napada zatvorio svoje urede u Pakistanu. Zbog daljnjih prijetnji osoblju, UN-ov Svjetski program za hranu je 21. listopada 2009. godine zatvorio distribucijske centre u sjeverozapadnom Pakistanu, koji su hranom opskrbljivali više od dva milijuna ljudi.

Interpretacija navedenog kvantificiranog podatka znači kako borbena cjelina, ćelija postrojba ili snaga koja je razvijena u predmetnom prostoru i jedinici vremena ima snažnu magnitudu prilagodbe koja ima tendenciju kretanja prema vrlo snažnoj magnitudi jer na skali (Tablica 2.) ima graničnu vrijednost (9). Ovo znači kako je borbena ćelija ili snaga učinkovito prilagođena operativnom okruženju (ima ozbiljan učinak na sigurnost), njihovi potencijali za prilagodbu su visoki, te navedeno zahtijeva snažne proaktivne odgovore, posebice u svezi s visoko vrijednim ciljevima (kao što su snage i djelatnici UN-a). Sukladno tome, ovakvi se napadi mogu realno ponoviti, i to dodatno prilagođeni i inovirani od strane pobunjeničko-terorističkih skupina. Ova magnituda prilagodbe je snažna, što znači kako je na ciljanom prostoru nazočna kreativna i operabilna infrastruktura koja primjenjuje djelovanje sukladno raščlanjenim indikatorima. Zaključno, navedeno može izazvati snažne tektonske poremećaje u sigurnosnom smislu. Jednako tako, može se raščlaniti kroz matricu magnituda prilagodbe i visoko profilni napad pobunjeničko-terorističkih struktura u Kabulu/Afganistanu od 18. siječnja 2010. godine, kada su koordinirano i sustavno napadnute državne institucije i drugi civilni objekti (tempirani u vrijeme polaganja prisega novih ministara), i vidjet će se operacionalizirana prilagodba na razini brojnih indikatora. Međutim, za indiciranje najsnažnije magnituda ključni su ponderirani indikatori (iznose ukupno 6 jedinica vrijednosti) odnosno uz indikator konverzije, indikatori koji su povezani s varijablom stanovništva – indikatori legitimiteta i legaliteta.

Raščlamba magnituda prilagodbe se uporabljuje u odgovorima na ova temeljna pitanja:

- Koja je ukupna razina operativne prilagodbe pobunjeničko-terorističkih snaga i struktura prilagodbe po zabilježenim indikatorima?
- Prostorna raspodjela operativne prilagodbe, sukladno razvoju na bojištu ili ratištu – koja je epicentralna distanca ili koji je epicentar djelovanja pobunjeničko-terorističkih struktura?
- Učinak nakon provedene operacije – da li se smanjila magnituda prilagodbe nakon kinetičkog i/ili nekinetičkog djelovanja, odnosno nakon određenog vremenskog razdoblja (longitudinalna prosudba)?
- Predikcija mogućnosti daljnje prilagodbe, odnosno mogućnost ponavljanja novih operativnih zahvata i njihove daljnje inovacije?

Informacije nužne za provedbu raščlambe magnituda prilagodbe:

- Podaci o primjeni novih operativnih zahvata i njihovom učinku;
- Podaci o primjeni starih operativnih zahvata i njihovom učinku;
- Obavještajni podaci iz raspoloživih izvora²⁷ u cilju raščlanjivanja svih indikatora djelovanja pobunjeničko-terorističkih skupina, posebice u svezi s aktualnim stavovima i vrijednosno-normativnim sustavom stanovništva.

²⁷ U osnovi, svako učinkovito "Protupobunjeničko djelovanje je obavještajni rat." (Teamey i Sweet, 2006.:28).

Raščlamba magnitude prilagodbe dijagnostička je metoda za protupobunjeničko i protuterorističko djelovanje odnosno instrument kvantitativno-kvalitativne prirode utemeljen na stožernim prosudbama, na iskustvu, te na izravnim informacijama s terena. Navedeno je posebno značajno jer je ratovanje u stalnoj transformaciji. Primjerice, jedan od vrhunaca ratne vještine bila je primjena sljedećeg načela u ratovanju – „napadni izravno, a pobjedu osiguraj neizravno” (Sun Tzu, 2008.). Međutim, u modernom asimetričnom pristupu, razvidan je sljedeći model - danas asimetrični protivnik napada neizravno (posebice stanovništvo i civilnu infrastrukturu koji su visoko senzibilni i čiji napadi mogu imati visoku konverzivnu moć – stanovništvo mu je u fokusu bilo kao bojni cilj, bilo kao potpora), ali i pobjedu želi osigurati neizravno.

ZAKLJUČAK

Provedba raščlambe magnitude prilagodbe u osnovi ima samo jednu temeljnu zadaću, a to je ići korak ili ako je moguće dva koraka ispred asimetričnog protivnika²⁸. Raščlamba magnitude prilagodbe treba biti instrument ili alat koji će pridonijeti ili omogućiti navedeno, te je u osnovi višedimenzionalna raščlamba jer je strukturirana od integriranih indikatora društveno-političkog i asimetrično-vojnog okruženja koji su pojačani učincima globalizacije koja svojim dinamičnim djelovanjem komprimira prostor i vrijeme. Prilagodba je mjera, ali i *conditio sine qua non* pobjede u novom operativnom okruženju. Primjena i zadržavanje zastarjelih operativnih zahvata pogubnija je od primjene i zadržavanja najzastarjelijih vrsta naoružanja na bojištu. Sukladno tome, cilj ovog rada je učiti ne od prošlih i potrošenih naučenih lekcija, već zahvatiti proces u početku, dok je novi operativni zahvat asimetričnog protivnika u inicijalnoj fazi razvoja, kako bi se povećalo vlastito vrijeme za prilagodbu snaga i operacija, jer vrijeme je nenadoknadiv resurs u operacijama. Zaključno, prilagodba je gravitacijsko središte asimetričnog protivnika kao odraz cjelokupnih mogućnosti i namjera, jer o njegovoj provedbi ovisi i krajnji rezultat – pobjeda ili poraz. Raščlamba magnitude operativne prilagodbe ima težnju biti jedan od alata nove populacijsko-centrične definirane operativne kulture, gdje je stanovništvo *spiritus movens* združenog djelovanja. Pobunjeničko-teroristička prilagodba izaziva „tektonske” ili sigurnosne poremećaje u operativnom okruženju. Poradi toga, ova raščlamba je „seizmograf” koji mjeri magnitudu prilagodbe pobunjeničko-terorističkih snaga koja je, kao i u potresu (u seizmološkom smislu), u najvećoj mjeri razorna prema stanovništvu, te uzima brojne žrtve, ovisno o snazi magnitude. Kao i u seizmologiji, magnituda je u početku bila određena na temelju horizontalnih pomaka (u našem slučaju na vojnim dimenzijama), poradi tehničkih ograničenosti, međutim, raščlamba prilagodbe želi biti instrument koji registrira ključne vertikalne pomake, odnosno bazira magnitudu na vertikalnoj komponenti pomaka (želi uporabiti i društvene

²⁸ Prema Henryu Kissingeru *“Konvencionalne vojske gube ako ne pobjeđuju, gerile pobjeđuju sve dok ne gube”*.

dimenzije). U ovom radu to znači da se u prilagodbi moraju registrirati i društvene dimenzije (primjerice, kao ključni indikatori legaliteta i legitimiteta), ali tu ne treba tražiti Newtonovu logiku u kojoj je sve određeno, već logiku društvenog djelovanja u kojoj je krajnji cilj potpuna redukcija distance prema stanovništvu. Na ovaj način proces prilagodbe nije samo multiplikator snaga, već jedan od temeljnih izvora vojne moći. Parafrazirajući Clausewitz koji je u svojim povijesnim okolnostima i revolucionarnom operativnom okruženju upozoravajući definirao da je „obilježje bitke pokolj, a cijena pobjede krv“, može se sumirati kako je prilagodba temeljno obilježje bitke, a učinkovitost prilagodbe obrnuto proporcionalna konačnoj cijeni pobjede (ukoliko se pobjeda ostvari) u aktualnom operativnom okruženju.

LITERATURA

- Bilandžić, Mirko (2005.) *Sjeverna Irska između rata i mira*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Bilandžić, Mirko (2008.) „Islamske oružane organizacije i islamizam na primjeru Bliskog istoka“ *Revija za sociologiju* 39 (4): 307-330.
- Bilandžić, Mirko - Milković, Stjepan (2009.) „Specijalne vojno-polijske protuterorističke postrojbe: Hrvatska i svijet“ *Polemos* 12 (2): 33-60.
- COMISAF'S INITIAL ASSESSMENT. Dostupno na <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/09/21/AR2009092100110.html>. Kabul: International Security Assistance Force/ISAF Headquarters. 2009.
- Corbin, Jane (2003.) *The Base – Al-Qaeda and the Changing Face of Global Terror*. London: Pocket Books.
- Clausewitz, Carl von (1997.) *O ratu*. Zagreb: Ministarstvo obrane Republike Hrvatske.
- Clausewitz, Carl von (1984.) *On War*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Field Manual 3-24 Counterinsurgency*. Washington: Headquarters Department of the Army. 2006.
- Field Manual 3-07 Stability Operations*. Washington: Headquarters Department of the Army. 2008.
- Giap, V.N (1973.) *Oslobodilački ratovi naroda Vijetnama*. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
- Harmon, C. Christopher (2002.) *Terorizam danas*. Zagreb: Golden marketing.
- Huba, Wass de Czege (2009.) „Systemic Operational Design: Learning and Adapting in Complex Missions“ *Military Review* January-February. Fort Leavenworth: Combined Arms Center-Knowledge.
- Klarić, Darijo (2003.) *Obavještajna djelatnost u novom sigurnosnom okruženju*. Magistarski rad. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

- Mattis, N. James (2009.) *Statement of General James N. Mattis, USMC; Commander, United States Joint Forces Command; Before the House Armed Services Committee; March 18, 2009.*
- Metz, F. Thomas - Garrett, W. Mark - Hutton, E. James - Bush, W. Timothy (2006.) "Massing Effects in the Information Domain – A Case Study in Aggressive Information Operations" *Military Review* May-June. Fort Leavenworth: Combined Arms Center-Knowledge.
- O'Brien, A. Kevin - Nusbaum, Joseph (10/2000.) "Intelligence Gathering on Asymmetric Threats", *Jane's Intelligence Review*.
- Petraeus, H. David (2008.) "Multi-National Force – Iraq Commander's Counterinsurgency Guidance" *Military Review* September-October. Fort Leavenworth: Combined Arms Center-Knowledge.
- Pillai, M. Chad (2009.) "Tal Afar and Ar Ramadi: Grass Roots Reconstruction" *Military Review* March-April. Fort Leavenworth: Combined Arms Center-Knowledge.
- Robb, John (2007.) *Brave New War – The Next Stage of Terrorism and The End of Globalization*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Stern, Jessica (1999.) *The Ultimate Terrorists*. Cambridge: Harvard University Press.
- Sun Tzu Vu (2008.) *Umijeće ratovanja*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- Thackrah, Richard John (2004.) *Dictionary of Terrorism*. London: Routledge.
- Teamey, Kyle - Sweet, Johnatan (2006.) "Organizing Intelligence for Counterinsurgency" *Military Review* September-October. Fort Leavenworth: Combined Arms Center-Knowledge.
- Žunec, Ozren (1996.) "Pruski generalštab i počeci sociologije", *Revija za sociologiju* 27(1-2): 3-19 Zagreb: Hrvatsko sociološko društvo.

AN ANALYSIS OF ADAPTATION OF INSURGENT – TERRORIST STRUCTURES IN POPULATION-CENTRIC OPERATIONAL CULTURE IN THE CASE OF AFGHANISTAN

Darijo Klarić

Summary

The basic threat of new operational environment is fact that technologically and organizationally completely inferior asymmetric opponent becoming more superior in process of adaptation and learning, and by this way reducing superiority of conventional opponent. Aim of this article is to categorically define and develop an analysis of magnitude of adaptation of insurgent-terrorist structures as tool for application of efficient counter-insurgency strategy. This tool or instrument is basically of qualitative-quantitative nature, and comprises not only military dimension, but all others also – political, diplomatic, economic, sociological and others, which are very often dominant or crucial related to military dimension. The purpose of magnitude of adaptation is to comprise process of adaptation of insurgent-terrorist structures at the very beginning, while new operation intervention is at the initial development phase, with aim to increase own time for efficient adaptation of forces and operations. An analysis of adaptation of insurgent-terrorist structures is based at culture, where needs and security of the population are at the focal point of action.

Key words: population-centric culture, “roofing-tile” operational environment, new operational intervention, operational adaptation shadow, pondered and non-pondered indicators, power of strategic conversion.